

АНА ГОЛУБОВИЋ, *БИБЛИОГРАФИЈА ПРЕВОДА САБРАНИХ
И ИЗАБРАНИХ ДЕЛА РУСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ
НА СРПСКИ ЈЕЗИК.*

Београд: Славистичко друштво Србије,
Руски научни институт, 2024, 117.

Један општији преглед досадашње библиографске делатности која се бавила библиографијама превода на српски (и српскохрватски) језик указује нам да се тај процес одвијао како институционално тако и кроз рад појединаца. Досадашња библиографска прегнућа у том пољу представљају нам слику континуираног рада. Ипак, тај рад извођен је у неколиким фазама које су се разликовале по динамици.

Објављивање библиографија превода, у бившој СФРЈ, отпочињу 1950. године са двотомном публикацијом *Библиографија превода са језика народа СССР: 1941–1948*. Тек 1963. објављена је обухватнија по ширини *Библиографија превода објављених у Југославији: 1944–1959*, у издању Савеза књижевних преводаца Југославије, такође у два тома. Од 1969. па све до 2002. године Југословенски библиографски институт редовно је објављивао серијску публикацију под називом *Библиографија превода у СФРЈ*. Дакле преко тридесет и три године извођен је систематизован рад на истраживању и изради библиографске грађе преведених дела. Са престанком рада ЈУБИНа, стало се и са овим послом, те смо изгубили једно вредно библиографско континуирано гласило, али сам Институт био је постао део Народне библиотеке Србије.

Негде у периоду када посустаје институционални рад на састављању библиографија превода, овај посао преузимају појединци, те оне надаље настају као резултат рада библиографа или ентузијаста из одређених струка које се тичу израђене библиографије. Неке библиографије превода обухватале су појединце, а неке читаве књижевности одређених народа. Тако су у виду чланака или библиографских монографских публикација објављиване библиографије превода Шолохова, Кафке, Петефија, Сервантеса, Адија, Храбала, Чеслава Милоша и др. Ту су и публиковане библиографије превода пољске, белоруске, холандске, америчке, и других књижевности или књижевних родова, као што је *Библиографија превода светске драме*. Често сабрана или изабрана дела у себи садрже и библиографију превода.

Бројни појединци израђивали су библиографије превода. Набројаћемо само неке од њих: Живорад П. Јовановић, Витомир Вулетић, Сава Бабић, Љубица Росић, Иван Меденица, Бранислава Стојановић, Јасна Стојановић, Милена Марковић, Тамара Јанковић, Емина Чано Томић, Тијана Бежанић,

Богдан Трифуновић. Највећи број библиографија израдио је Добрило Аранитовић, и то махом филозофа.

Овим поводом, поменули бисмо светску библиографију превода, Унескову базу података о свим преводима, названу Index Translationum. Прво сакупљање података о преводима отпочело је 1932. године, у оквиру делатности коју је тада подузела Лига народа. Већ 1946. године Уједињене нације наставиле су овај посао, да би од 1979. године ови записи и рачунарски били обрађивани. Од најпревођенијих појединаца ту је Агата Кристи, за којом следе Жил Верн и Вилијам Шекспир, док је најпревођенија књига на свету Свето писмо (<https://www.unesco.org/xtrans/bsform.aspx>).

Из овог кратког осврта на досадашњи рад на изради библиографија превода можемо видети да је доста пажње посвећено и преводима са словенских језика. У такву групу свакако спада и библиографска монографија коју приказујемо.

Библиографија превода сабраних и изабраних дела руске књижевности на српски језик ауторке др Ане Голубовић настала је захваљујући идеји некојног проф. др Миодрага Сибиновића. Објављена је у суиздаваштву Славистичког друштва Србије и Руског научног института, 2024. године. Циљ израде ове библиографије био је да сабере и библиографски опише све преводе сабраних и изабраних дела руских писаца у преводу на српски језик, као и антологије преведених дела из руске књижевности.

Библиографија превода осветљава и пружа увид у динамику књижевних веза два народа. Она сабира и систематизује, те библиографски описује и приказује заступљеност писаца руске књижевности на српском језику, кроз објављивана вишетомна дела. Намера ауторке у томе је да на једном месту сакупи све издавачке целине књижевности преведене са руског, те да осветли и олакша сналажење у области која има дугу традицију и богат садржај. Сама библиографија показује нам да су изабрана или сабрана дела на српски језик објављивана тек с почетком XX века, и да их у XIX веку практично није било.

Библиографија је описана коришћењем два нивоа библиографског описа. Главни описује издавачку целину изабраних и сабраних дела превођених аутора. Наредни ниво скраћени је библиографски опис свих томова који су део те издавачке целине. Описи су рађени по стандарду за опис монографских публикација ИСБД (М).

Библиографија се састоји из неколико целина. После уводне стране сама библиографија хронолошки организована садржи 81 библиографску целину. Одреднице чине транскрибовано име и презиме превођеног књижевника. Библиографски записи подељени су на декаде, са малим одступањем

на почетку. Наиме, библиографија обједињује све преводе од 1900. до 1945. године, како би се јасније одвојила од каснијих послератних превода, када се због промене политичког и идеолошког уређења државе, делимично мењао и сам приступ у избору књижевника.

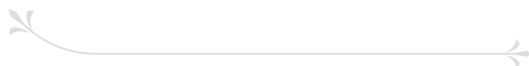
Након главне библиографије ту је и једна мања, која пописује све антологије руске поезије и прозе које су објављиване на српском језику у XX и XXI веку. Њу чини 38 библиографских јединица. Превеђене су углавном антологије поезије, а од прозе ту су антологије класичне и модерне приче, руске духовне прозе, руске фантастике и др.

Иако се дела руских књижевника у великом броју штампају у српским преводима још у XIX веку, ипак није објављено ни једно изабрано или сабрано дело неког од њих. Реформа језика у другој половини XIX века утицала је и на преводилачку делатност руске књижевности. Она је по проф. Сибиновићу постигла „зрелији приступ” тек у XX веку. Како је ауторка истакла у поговору књиге, овакве библиографије, анализом библиографских записа, омогућавају сагледавање протеклог, те утичу на даљи рад у изучавању културних веза двају народа. Код сложених организационих подухвата као што је објављивање сабраних дела, анализом библиографских података, може се утврдити динамика развоја преводилачких активности.

По избору превеђених писаца у периоду пред Други светски рат, у односу на превеђење након рата, може се донекле сагледавати и културолошка промена у српском друштву. На њу је утицала промена идеолошке парадигме и државног уређења, па тако предратни српски преводи обухватају класичне руске ауторе као што су Достојевски, Толстој, Тургенев, Чехов, Горки, док у периоду после Другог светског рата, како ауторка истиче у поговору, „у измењеним друштвено-политичким околностима и са израженим утицајем соцреализма” штампају се дела Горког, Шолохова, Иљфа и Петрова и др.

У послератном периоду издавачка делатност штампања комплекта дела руских писаца постаје богатија, организационо сложенија. Све више се штампају дела аутора до тада необјављиваних у форми издавачке целине (ту си Булгаков, Цветајева, Јесењин, Бабел и др.). У готово свакој декади обнављана су сабрана дела већ објављиваних руских класика Достојевског, Толстоја, Чехова и др.

Библиографију чине и два пратећа регистра. Кроз први, под називом „Регистар имена преводилаца”, стичемо увид у заступљеност преводилаца руске књижевности. На тај начин кориснику библиографије омогућен је увид у рад појединаца који су оставили трага на обогаћивању домаће културе. Други, „Регистар имена приређивача и уредника”, омогућава сагледавање свих појединаца који су сложеним уређивачким и организационим радом доприносили овим културним контактима и омогућавали да српска (и југословенска) јавност буде упозната са руском уметношћу и културом уопште. Лична имена у ова два регистра често се понављају, што нас упућује

на то да су многи од преводилаца били и уредници и приређивачи, да су, дакле, сопственим прегалаштвом на пољу превођења обогаћивали ове односе.

Пренели бисмо цитат проф. Сибиновића, који ауторка наводи у Библиографији, и који на најбољи начин описује природу рада преводиоца и уређивача сабраних дела руских књижевника: „Иницијатори и носиоци преводилачког уграђивања дела руских писаца у српску културу [...] од најстаријих времена до данас, увек су били истовремено и угледни српски књижевници, мислиоци, научници и интелектуалци.” Међу овим именима налазе се Иво Андрић, Исидора Секулић, Богдан Поповић, Милан Кашанин и др., а најзаступљенији су Милосав Бабовић, Никола Бертолино, Миодраг Сибиновић.

За неко следеће, допуњено издање, предлажемо да се уведе и трећи регистар који ће сабрати преведене руске писце. Такав регистар омогућио би нам панорамски увид у имена свих превођених писаца, објавиваних у сабраним делима.

Колико су овакве библиографије битне за културу једног народа можемо увидети и кроз аналитику поменуте светске библиографске базе превода. На основу прикупљених података, мерено по географском критеријуму, некадашњи Совјетски Савез (до 1991) налази се високо на листи најпревођенијих земаља на свету, на петом месту са 92.734 превода, као и Руска Федерација која је на овом списку дванаеста, са 58.491 превода. Када се гледају најпревођенији језици, руски је на четвртном месту са 100.806 превода (<https://www.unesco.org/xtrans/bsstatlist.aspx?lg=0>, приступљено 24.5.2024).

Библиографија превода сабраних и изабраних дела руске књижевности на српски језик, ауторке др Ане Голубовић, пружа драгоцене податке свима љубитељима руске културе и књижевности, као и истраживачима овог великог уметничког света. Библиографска истраживања оваквог типа требало би да буду предуслов сваком научном раду на пољу културних веза.

Не тако велика библиографска скупина стручњака у нашој земљи може бити почаствована још једним производом струке, којим се увећава видљивост библиографије као дисциплине и тако, на посредан начин, указује и на њен значај.

*Владимир Живановић**

Институт за српски језик САНУ, Београд
vladimir.zivanovic@isj.sanu.ac.rs

* <https://orcid.org/0000-0002-7749-2803>